

Nr 47.

Ankom till riksdagens kansli den 4 maj 1917 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd till aktiebolaget Difosfat för försök med framställning av fosforsyregödselmedel ävensom i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I en till riksdagen den 23 mars 1917 avlåten, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 147, har Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen, att till understöd för fortsättande och avslutande av aktiebolaget Difosfats försöksverksamhet för framställning på elektrokemisk väg av till gödselmedel avsett dikalciumfosfat, under villkor i huvudsaklig överensstämmelse med lantbruksstyrelsens förslag, å extra stat under nionde huvudtiteln för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må under år 1917 låta av tillgängliga medel härav förskottsvis utanordna erforderligt belopp.

De av lantbruksstyrelsen för det ifrågasatta anslagets åtnjutande föreslagna villkoren äro följande:

att staten skall äga att genom sakkunnig person, efter förordnande på sätt Kungl. Maj:t täcktes besluta, kontrollera tillverkningen och taga del av de vid denna erhållna resultaten;

att anslaget utbetalas endast i mån av behov av dess användning för ändamålet enligt intyg härom av vederbörande kontrollant;

att vad som inom två år efter första lyftningsdagen icke blivit lyftat å anslaget icke må utbetalas utan Kungl. Maj:ts särskilda medgivande;

att bolaget inom två år, sedan första delen av anslaget lyftats, inför av Kungl. Maj:t bestämd myndighet styrker, att försöken blivit i den utsträckning utförda, att uppfinningens praktiska användbarhet därav kan bedömas;

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 10 saml. 33 häft. (Nr 47.)

att i händelse bolaget skulle underlåta att inom den sålunda föreskrivna tiden inkomma med förberörda utredning angående uppfinningens praktiska användbarhet eller av samma utredning skulle framgå, att lyftade medel icke blivit i sin helhet använda till det angivna ändamålet, det skall åligga bolaget att omedelbart till statsverket återbetala det uppburna beloppet;

att bolaget skall inom fem år efter det första delen av anslaget uppburits, för den händelse de lyftade medlen icke dessförinnan återbetalts, hos Kungl. Maj:ts styrka, huruvida det genom försäljning av patent å uppfinningen eller annorledes av uppfinningen dragit ekonomisk vinst samt huruvida sådant skett genom överlåtelse å annan person mot gottgörelse av uppfinningens utövande eller genom industriellt tillgodogörande inom eller utom landet, med rätt för Kungl. Maj:tt att efter omständigheterna föreskriva, om och i vad mån bolaget skall vara skyldigt att till följd av för detsamma genom uppfinningen möjligen uppkommen vinst till statsverket återgälda det lyftade understödet;

att därest Kungl. Maj:tt i enlighet med 17 § i förordningen den 16 maj 1884 angående patent skulle pröva nödigt, att ifrågavarande uppfinning skall utan hinder av därå meddelat, bolaget eller dess rättsinnehavare tillhörigt patent utövas för statens räkning, ersättning, som i sådant avseende må i därför stadgad ordning bliva överenskommen eller fastställd, må kunna efter Kungl. Maj:ts bestämmande, i mån av ersättningens belopp, utgå i form av befrielse från återbetalningsskyldighet för understödet eller del därav; samt

att innan någon del av det beviljade understödet hos statskontoret lyftes, bolaget skall hava ställt borgen eller annan säkerhet, som av statskontoret godkännes, för fullgörande av ovan angivna skyldigheter.

Beträffande utredningen i detta ärende tillåter sig utskottet hänvisa till berörda statsrådsprotokoll.

Motioner.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft tre i ämnet väckta, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisade motioner, nämligen *dels* nr 116 och 116 a i första kammaren av herrar *Asplund* och *Gerhard Magnusson*, *dels* ock nr 377 i andra kammaren av herr *Stenudd m. fl.* i vilka motioner hemställes, att riksdagen ville, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 147 om anvisande å 1918 års stat av ett reservationsanslag av 100,000 kronor till understödjande av aktiebolaget Difosfats försöksverksamhet förbinda, förutom i propositionen omnämnda villkor, även följande:

att aktiebolaget Difosfat åtager sig att utan särskild kostnad för statsverket under kontroll av därtill utsedd person, som äger av resultaten erhålla fullständig kännedom, anställa försök enligt bolagets framställningsmetod med de fosforrika malmer och anrikningsprodukter, som staten för sådant ändamål kan komma att tillhandahålla bolaget från de malmfält staten äger eller är delägare uti;

att försök i mindre skala anställas beträffande de av dessa malmer och anrikningsprodukter, som möjligen på förmånligare sätt kunna nyttiggöras genom andra kända metoder än ifrågavarande;

samt att garanti må kunna erhållas, att tillverkade fosforsyregödselmedel till ett i förhållande till framställningskostnaderna skäligt pris komma landets jordbruk till godo, genom bestämmande av vissa villkor för tillhandahållande av staten tillhörig kraft och råvara till bolaget eller det eller de företag, som kunna komma att utöva dess uppfinning, eventuellt även genom anordnande från statens sida av fosfattillverkning i viss utsträckning.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för ifrågavarande hemställan, tillåter sig utskottet hänvisa till motionerna.

Till en början vill utskottet erinra, hurusom utskottet i avgivet utlåtande i anledning av i ämnet vid innevarande års riksdag väckta motioner hemställt om en allsidig utredning angående åtgärder från statens sida för befordrande av jordbrukets tillgång å konstgödselmedel, i vilket utlåtande utskottet framhållit vikten av att vårt behov av dylika gödselmedel i största möjliga utsträckning må kunna tillgodoses medelst en å landets egna råvaror grundad tillverkning.

Utskottet.

Förevarande proposition avser beviljande av ett statsanslag å 100,000 kronor till en särskild, ännu icke slutexperimenterad metod för framställning av ett fosforsyregödselmedel, benämnet difosfat.

I sitt yttrande till berörda statsrådsprotokoll har departementschefen uttalat, bland annat, att de fördelaktiga omdömen, som av kompetenta bedömare fällts om difosfatet efter verkställda laboratorie- eller fältförsök, syntes giva grundad anledning antaga, att denna produkt borde bliva av särdeles stort värde ävensom att, ehuru under vanliga förhållanden det måhända kunde dragas i tvivelsmål, huruvida det vore lämpligt, att staten lämnade ekonomiskt understöd på föreslaget sätt åt en viss industri, departementschefen ansåge att saken nu vore av så stor vikt, att möjligen förefintliga principiella betänkligheter borde lämnas å sido. Utskottet delar departementschefens uppfattning, att difosfatet torde kunna förväntas bliva ett värdefullt gödselmedel. Även utskottet förmenar, att vissa betänkligheter kunna resas mot att staten i förevarande fall skulle träda hjälpande emellan, men håller utskottet i likhet med departementschefen före, att dessa betänkligheter här böra lämnas å sido. Utskottet finner sig i anledning härav böra tillstyrka, att omförmälda anslag för ändamålet beviljas, och anser utskottet de villkor, som lant-

bruksstyrelsen föreslagit för anslagets åtnjutande, vara i stort sett väl avvägda.

Beträffande de ytterligare villkor i nämnda avseende, vilka av motionärerna ifrågasatts, anser sig utskottet ej kunna förorda, att bolaget, som arbetar efter en viss metod, förpliktas anställa försök även med andra metoder till problemets lösning. Ej heller torde det enligt utskottets förmenande vara lämpligt att redan vid försöksanslaget knyta bestämmelser i syfte att reglera priserna å de färdiga produkterna. Utskottet anser emellertid, att det lämpligen bör ankomma på Kungl. Maj:t att efter närmare utredning bestämma de villkor, som böra uppställas för anslagets utgående.

Vad angår andra metoder för framställning av gödselmedel av ifrågavarande slag läser Kungl. Maj:t icke underlåta taga under övervägande, huruvida och i vad mån råämnena må kunna från fyndigheter, varöfver staten äger disponera, tillhandahållas jämväl utöfvere av dylika metoder.

Under åberopande av det ovan anförda, får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande proposition samt herrar Asplunds och Gerhard Magnussons ävensom herr Stenudds m. fl. ifrågavarande motioner må till understöd för fortsättande och avslutande av aktiebolaget Difosfats försöksverksamhet för framställning på elektrokemisk väg av till gödselmedel avsett dikalciumfosfat under de villkor, Kungl. Maj:t efter närmare utredning äger bestämma, å extra stat under nionde huvudtiteln för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor, ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t må under år 1917 låta av tillgängliga medel härav förskottsvis utanordna erforderligt belopp.

Stockholm den 4 maj 1917.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: se utlåtande nr 46.